

TRIẾT LÝ GIÁO DỤC CỦA HỒ CHÍ MINH VỚI ĐỔI MỚI GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO Ở NƯỚC TA HIỆN NAY

Đinh Văn Thụy^(*)

(*) Tiên sĩ, Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.

Email: dinhvanthuy@gmail.com

Nhận ngày 15 tháng 2 năm 2022. Chấp nhận đăng ngày 20 tháng 3 năm 2022.

Tóm tắt: Triết lý giáo dục của Hồ Chí Minh chứa đựng giá trị lý luận lẫn thực tiễn nên được Đảng ta kế thừa, vận dụng và đã thu được một số thành tựu quan trọng trong phát triển, đổi mới giáo dục và đào tạo. Tuy nhiên, “đổi mới giáo dục và đào tạo chưa đáp ứng nhu cầu đặt ra” như Văn kiện Đại hội XIII của Đảng thừa nhận. Vì vậy, trên cơ sở triết lý giáo dục của Người, bài viết đề xuất một số nội dung cần quán triệt sâu sắc trong quá trình triển khai thực hiện chủ trương đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo của Đảng nhằm thu được nhiều thành tựu to lớn hơn.

Từ khóa: Hồ Chí Minh, giáo dục, đào tạo.

1. Triết lý giáo dục của Hồ Chí Minh

Triết lý giáo dục Hồ Chí Minh thể hiện tập trung trong tư tưởng của Người về tầm quan trọng của giáo dục, mục tiêu của giáo dục, nội dung giáo dục, hình thức và phương pháp giáo dục.

Về tầm quan trọng của giáo dục.

Trong quá trình hoạt động cách mạng, Hồ Chí Minh luôn quan tâm đến giáo dục, đặc biệt là quan tâm đến việc học tập của nhân dân, Người coi học tập là một quyền cơ bản của người dân, cho nên việc đảm bảo quyền học tập là vô cùng quan trọng. Trong bối cảnh đất nước bị thực dân Pháp đô hộ, hơn nữa chúng lại thực thi chính sách ngu dân nên quyền học tập của nhân dân ta bị vi phạm nghiêm trọng, trong bản

Yêu sách của nhân dân An Nam, Người đã đấu tranh đòi: “Tự do học tập, thành lập các trường kỹ thuật và chuyên nghiệp ở tất cả các tỉnh cho người bản xứ”¹. Đối với Người, đấu tranh bảo đảm quyền tự do học tập của người dân là một trong những mục tiêu, lý tưởng của đời mình, “Tôi chỉ có một sự ham muốn, ham muốn tột bậc, là làm sao cho nước ta được hoàn toàn độc lập, dân ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn áo mặc, ai cũng được học hành”². Theo Hồ Chí Minh, chính sách giáo dục, nền giáo dục không chỉ ảnh hưởng trực tiếp đến quyền

¹ Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, t.1, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr.441.

² Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.4, tr.187.

học tập của người dân, đến trình độ dân trí mà còn ảnh hưởng trực tiếp đến mạnh yếu, thịnh suy của quốc gia, dân tộc, bởi “một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”³. Do đó, vai trò của giáo dục là đặc biệt quan trọng đối với nhân dân cũng như đối với đất nước.

Về mục tiêu của giáo dục. Hồ Chí Minh cho rằng, mục tiêu của giáo dục trước hết là tạo điều kiện, tiền đề cho sự phát triển, hoàn thiện mỗi cá nhân con người, nâng cao dân trí, bồi dưỡng nhân tài cho đất nước, “đào tạo ra những công dân tốt và cán bộ tốt cho nước nhà”⁴; đồng thời, giáo dục phải hướng tới mục tiêu phục vụ Tổ quốc, phục vụ nhân dân, xây dựng quốc gia giàu mạnh, hùng cường, đem lại cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc cho nhân dân. Do đó, “giáo dục phải phục vụ đường lối chính trị của Đảng và Chính phủ, gắn liền với sản xuất và đời sống của nhân dân”⁵; “dạy và học cần phải theo nhu cầu của dân tộc”⁶. Dạy và học phải nhằm hướng tới cùng nhau nhận thức tri thức khoa học, nhận thức chân lý khách quan phù hợp với lợi ích dân tộc, “chân lý là cái gì có lợi cho Tổ quốc, cho nhân dân. Cái gì trái với lợi ích của Tổ quốc, của nhân dân tức là không phải chân lý. Ra sức phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân - tức là phục tùng chân lý”⁷. Do đó, để thực hiện được mục tiêu như vậy, theo Hồ Chí Minh, phải thiết kế, xây dựng nội dung, hình thức, phương pháp giáo dục khoa học, đúng đắn và phù hợp với thực tiễn đất nước.

Về nội dung giáo dục. Hồ Chí Minh cho rằng, quá trình giáo dục phải giúp cho người học phát triển, hoàn thiện một cách toàn diện về đức, trí, thể, mỹ. Hay nói cách khác là thực hiện đồng bộ, hài hòa các phương diện giáo dục, như đức dục, trí dục, thể dục, mỹ dục. Trong đó, trước hết phải coi trọng *đức dục* (giáo dục về đạo đức), bởi “có tài mà không có đức là hỏng... Đức phải có trước tài”⁸. Theo Hồ Chí Minh, đức là gốc, quan trọng hơn tài (tài là trí tuệ, năng lực). Giáo dục đạo đức là giáo dục về lòng nhân ái, yêu thiện ghét ác, biết yêu nước thương dân, có ý chí tự lực, tự cường, biết vươn lên trong mọi hoàn cảnh. Người nói “cốt nhất là phải dạy cho học trò biết yêu nước, thương nòi. Phải dạy cho họ có chí tự lập, tự cường, quyết không chịu thua kém ai, quyết không chịu làm nô lệ”⁹. Hồ Chí Minh khẳng định, phẩm chất đạo đức tốt là cơ sở, nền tảng hình thành con người có ích cho xã hội, có đóng góp cho quê hương đất nước, nếu có tài mà không có đức thì cũng là người vô dụng mà thôi. Do đó, Người luôn quan tâm nhắc nhở việc giáo dục đạo đức cho các thế hệ học sinh, sinh viên, trong *Hội nghị tổng kết phong trào thi đua “dạy tốt, học tốt” của ngành giáo dục phổ thông và sư phạm*, Người nói:

³ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.4, tr.7.

⁴ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.11, tr.528.

⁵ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.12, tr.647.

⁶ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.291.

⁷ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.378.

⁸ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.12, tr.269.

⁹ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.5, tr.120.

“Nội dung giáo dục cần chú trọng hơn nữa về mặt đức dục. Dạy cho các cháu đạo đức cách mạng, biết yêu Tổ quốc, yêu chủ nghĩa xã hội, yêu khoa học, yêu lao động và người lao động, thật thà, dũng cảm, sẵn sàng tham gia lao động và bảo vệ Tổ quốc”¹⁰. Cần lưu ý rằng, khi coi trọng giáo dục đạo đức, Chủ tịch Hồ Chí Minh không có ý coi nhẹ giáo dục thể chất, giáo dục văn hóa, giáo dục trí tuệ... Người viết: “Nhà nước chú trọng đặc biệt việc giáo dục thanh niên về đức dục, trí dục và thể dục”¹¹.

Đối với *trí dục*, Hồ Chí Minh cho rằng, “*Trí dục*: Ôn lại những điều đã học, học thêm những tri thức mới”¹². Như vậy, trí dục là củng cố, nắm vững tri thức đã có, đồng thời trang bị tri thức mới nhằm phát triển trí tuệ, nâng cao trình độ, năng lực cho người học. Hồ Chí Minh đã nhấn mạnh, tri thức của nhân loại rất đa dạng, phong phú từ lĩnh vực tự nhiên cho đến lĩnh vực xã hội, vì vậy, lựa chọn những tri thức nào, dung lượng bao nhiêu để trang bị cho người học thì phải căn cứ vào tâm lý, trình độ, năng lực nhận thức của người học để người học có thể tiếp thu nhanh; đồng thời, phải phù hợp với nhu cầu thực tiễn đất nước, để người học có thể vận dụng tri thức vào xây dựng, phát triển đất nước, đem lại lợi ích, hạnh phúc cho nhân dân. Người nói: “Dạy cái gì, dạy thế nào để học trò hiểu chóng, nhớ lâu, tiến bộ nhanh. Dạy và học cần phải theo nhu cầu của dân tộc, của Nhà nước”¹³. Ngoài đức dục và trí dục, Hồ Chí Minh cũng rất quan

tâm đến thể dục và mỹ dục. *Thể dục* “để làm cho thân thể mạnh khỏe, đồng thời cần giữ gìn vệ sinh riêng và vệ sinh chung”¹⁴. Mục tiêu của thể dục là nhằm rèn luyện thể chất, nâng cao sức khỏe, có sức khỏe mới có thể đóng góp sức lực, trí tuệ cho công cuộc kháng chiến và kiến quốc. Thể dục còn bao hàm cả giữ gìn vệ sinh, môi trường trong lành nhằm tạo điều kiện thuận lợi cho việc nâng cao sức khỏe của bản thân và cộng đồng. *Mỹ dục* là giáo dục về cái đẹp, nâng cao năng lực thẩm mỹ, giúp người học biết phát hiện và thưởng thức cái đẹp, cái cao cả, đồng thời với biết về cái đẹp thì cũng biết về cái không đẹp, tức là “phân biệt cái gì là đẹp, cái gì là không đẹp”¹⁵, qua đó dẫn dắt hoạt động con người hướng tới cái đẹp, cái tốt, tránh được cái xấu, góp phần xây dựng xã hội ngày càng tốt đẹp hơn.

Hồ Chí Minh khẳng định, bốn phương diện giáo dục nói trên (đức dục, trí dục, thể dục, mỹ dục) có mối quan hệ mật thiết với nhau, hỗ trợ lẫn nhau và đều hướng tới phát triển, hoàn thiện người học. Do đó, trong giáo dục không nên tuyệt đối hóa bất cứ phương diện giáo dục nào, mà phải phát huy đúng vai trò, vị trí của từng phương diện giáo dục nói trên nhằm đào tạo ra những con người phát triển toàn diện cả thể chất lẫn tinh thần, cả đức lẫn

¹⁰ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.14, tr.746.

¹¹ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.12, tr.377.

¹² Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.175.

¹³ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.291.

¹⁴ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.175.

¹⁵ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.175.

tài, cả kiến thức lẫn kỹ năng... để đóng góp sức lực cho sự nghiệp xây dựng Tổ quốc giàu mạnh, đem lại cuộc sống ấm no, tự do, hạnh phúc cho nhân dân.

Về hình thức, phương pháp giáo dục.

Hồ Chí Minh cho rằng, trong giáo dục phải quan tâm việc lựa chọn hình thức, phương pháp giảng dạy sao cho đạt hiệu quả cao, có như thế mới đạt được mục tiêu đề ra, Người nói: “Các thầy nên thi nhau tìm cách dạy sao cho dễ hiểu, dễ nhớ, nhanh chóng và thiết thực”¹⁶. Để lựa chọn được hình thức, phương pháp giảng dạy hiệu quả thì giáo viên phải căn cứ vào trình độ, năng lực nhận thức của từng lứa tuổi, từng cấp. Người căn dặn: “Hình thức giáo dục nhẹ nhàng, phong phú, phù hợp với lứa tuổi”¹⁷.

Đối với lứa tuổi thiếu niên, nhi đồng thì cần làm cho học sinh biết yêu Tổ quốc, yêu đồng bào, biết vệ sinh, thích học tập... Đồng thời, phải giữ được những nét ngây thơ, hồn nhiên, vui vẻ, hoạt bát... mang tính tự nhiên, bản sinh của trẻ nhỏ, Hồ Chí Minh nhắc nhở, không được làm cho trẻ con hóa thành những “người già sớm”, hay nói một cách khác là không được “già hóa trẻ nhỏ”, Người nói: “Cách dạy phải nhẹ nhàng và vui vẻ, chớ gò ép thiếu nhi vào khuôn khổ của người lớn”¹⁸. Trong quá trình dạy dỗ phải biết linh động sử dụng nhiều phương pháp, đồng thời, phải biết kết hợp nhuần nhuyễn giữa học và chơi, chơi và học, trong học có chơi, trong chơi có học¹⁹ để đạt chất lượng và hiệu quả cao nhất. *Đối với thanh niên, sinh viên, học viên các lớp bồi dưỡng* thì

vừa phải dùng nhiều hình thức, phương pháp giáo dục, vừa phải tạo không khí thi đua dạy tốt, học tốt, có tinh thần trao đổi thẳng thắn, dân chủ, tôn trọng lẫn nhau, “thầy và trò cùng nhau thảo luận, ai có ý kiến gì đều thật thà phát biểu. Điều gì chưa thông suốt, thì hỏi, bàn cho thông suốt. Dân chủ nhưng trò phải kính thầy, thầy phải quý trò, chứ không phải là “cá đối bằng đầu””²⁰. Giáo dục ở lứa tuổi này nhằm đạt được các mục tiêu: i) Giúp người học phát triển đầy đủ về phẩm chất đạo đức, trí tuệ, thể lực để trở thành những công dân hữu ích đối với cộng đồng, xã hội; ii) giúp người học (đặc biệt là sinh viên) nhận thức lý thuyết và biết kết hợp lý thuyết với thực hành, nắm bắt được lý luận và khoa học tiên tiến của thế giới, vận dụng được vào thực tiễn của nước nhà, để giúp ích cho công cuộc xây dựng Tổ quốc giàu mạnh một cách thiết thực, hiệu quả. Theo Hồ Chí Minh, trong quá trình dạy và học cần phải tránh lối dạy, lối học kém hiệu quả, Người căn dặn: “Về giảng dạy, tránh lối dạy nhồi sọ... quá nhiều, quá nặng. Về học tập tránh lối học như vẹt”²¹.

2. Vận dụng quan điểm giáo dục của Hồ Chí Minh trong đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo ở nước ta hiện nay

¹⁶ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.5, tr.120.

¹⁷ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.4, tr.615.

¹⁸ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.10, tr.186.

¹⁹ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.6, tr.250.

²⁰ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.9, tr.266.

²¹ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.14, tr.746.

Kế thừa tư tưởng Hồ Chí Minh về tầm quan trọng của giáo dục, Đảng ta luôn coi trọng giáo dục và đào tạo, Đại hội VII đã đề ra quan điểm: “Giáo dục và đào tạo là quốc sách hàng đầu” trong phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Trong quá trình đổi mới, để giáo dục và đào tạo gắn với thực tiễn đất nước, phục vụ tốt hơn công cuộc đổi mới, Đảng ta cũng chủ trương đổi mới, cải cách giáo dục và đào tạo. Hội nghị lần thứ tư Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa VII) đã ban hành Nghị quyết chuyên đề về giáo dục và đào tạo, đó là Nghị quyết số 04 - NQ/HNTW về *tiếp tục đổi mới sự nghiệp giáo dục và đào tạo*, (ngày 14/01/1993). Trong đó chú trọng cải cách, đổi mới giáo dục và đào tạo cho phù hợp với nhu cầu thực tiễn đổi mới của đất nước. Tiếp đó, trong các Văn kiện Đại hội của Đảng đều khẳng định quan điểm “giáo dục và đào tạo là quốc sách hàng đầu” và chủ trương “đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo” nhằm nâng cao chất lượng và hiệu quả. Chính nhờ sự quan tâm của Đảng đối với giáo dục và đào tạo như vậy nên trong những năm qua chúng ta đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng, như Văn kiện Đại hội XIII đã khẳng định: “Mạng lưới cơ sở giáo dục và đào tạo tiếp tục được mở rộng về quy mô... Giáo dục mầm non đạt chuẩn phổ cập cho trẻ em 5 tuổi và giáo dục phổ thông có chuyển biến tích cực, được thế giới công nhận”²²; Đề án xây dựng xã hội học tập giao đoạn 2012 - 2020 của Chính phủ thu được nhiều thành

tựu quan trọng, hệ thống cơ sở giáo dục thường xuyên không ngừng phát triển và đa dạng về quy mô, nhu cầu học tập suốt đời của người dân được đáp ứng ngày càng tốt hơn, trình độ dân trí không ngừng được nâng cao...

Tuy nhiên, bên cạnh những thành tựu quan trọng, thì giáo dục và đào tạo của Việt Nam cũng còn những hạn chế nhất định, như: Đổi mới hoạt động giáo dục và đào tạo chưa đáp ứng tốt yêu cầu đặt ra; chất lượng, hiệu quả giáo dục và đào tạo chưa cao; nội dung, chương trình giáo dục và đào tạo còn nặng lý thuyết, nhẹ thực hành; đào tạo vẫn thiếu gắn kết với nghiên cứu khoa học, sản xuất, kinh doanh và nhu cầu của thị trường lao động; chưa chú trọng đúng mức đến phát triển phẩm chất và kỹ năng người học; giáo dục “làm người”, đạo đức, lối sống còn bị xem nhẹ...²³.

Do đó, để giáo dục đào tạo của nước ta đạt được nhiều thành tựu hơn nữa trong thời gian tới, cần tiếp tục quán triệt và vận dụng sáng tạo quan điểm Hồ Chí Minh về giáo dục ở một số nhiệm vụ sau đây:

Một là, quán triệt và nhận thức sâu sắc vai trò quan trọng của giáo dục đào tạo đối với phát triển con người, phát triển đất nước. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định giáo dục đào tạo không chỉ góp phần thực hiện quyền học tập của nhân dân, mà còn

²² Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị Quốc gia - Sự thật, Hà Nội, tr.62.

²³ Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Sđd.*, t.I, tr.82.

góp phần quan trọng vào phát triển đất nước. Đất nước có phát triển được hay không phụ thuộc phần lớn vào giáo dục đào tạo, đặc biệt là sự nỗ lực học tập của các thế hệ tương lai của đất nước. Ngay từ tháng 9 năm 1945, trong *Thư gửi các học sinh*, Người đã viết: “Non sông Việt Nam có trở nên tươi đẹp hay không, dân tộc Việt Nam có bước tới đài vinh quang để sánh vai với các cường quốc năm châu được hay không, chính là nhờ một phần lớn ở công học tập của các em”²⁴. Thực tiễn thế giới đã chứng minh rằng, quốc gia nào có nền giáo dục đào tạo phát triển, tiên tiến, hiện đại thì đất nước đó cũng có trình độ phát triển cao hơn so với các nước có trình độ giáo dục kém phát triển và lạc hậu hơn. Quốc gia có nền giáo dục phát triển cao sẽ thúc đẩy phát triển nguồn nhân lực và khoa học, công nghệ, nhờ đó thúc đẩy nền sản xuất phát triển. Đặc biệt, trong bối cảnh phát triển kinh tế tri thức, cách mạng công nghiệp lần thứ tư đang diễn ra như hiện nay thì vai trò của giáo dục đào tạo, khoa học - công nghệ càng quan trọng. Do đó, cả hệ thống chính trị và toàn thể nhân dân cần quán triệt sâu sắc vai trò quan trọng của giáo dục đào tạo. Đồng thời, thống nhất hành động một cách quyết liệt quan điểm chỉ đạo của Đảng là “cùng với phát triển giáo dục và đào tạo, phát khoa học và công nghệ là quốc sách hàng đầu” trong phát triển kinh tế - xã hội. Cũng cần nói thêm rằng, giữa giáo dục, đào tạo và khoa học, công nghệ có mối quan hệ biện chứng lẫn nhau, trong đó phát triển giáo dục và đào

tạo sẽ tạo điều kiện, tiền đề thuận lợi cho phát triển khoa học và công nghệ. Ngược lại, phát triển khoa học và công nghệ cũng sẽ tạo động lực mạnh mẽ thúc đẩy phát triển giáo dục và đào tạo.

Hai là, chú trọng hơn nữa giáo dục đạo đức, nhân cách cho người học trong quá trình đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo hiện nay. Hồ Chí Minh đã khẳng định, đức là gốc, là cơ sở nền tảng để hình thành người tốt, công dân hữu ích, nên trong quá trình đổi mới giáo dục và đào tạo, Đảng ta cũng rất coi trọng giáo dục đạo đức. Tuy nhiên, do nhiều nguyên nhân mà đạo đức học sinh, sinh viên, đạo đức học đường còn có hạn chế nhất định, những hiện tượng tiêu cực, như trò thiếu tôn trọng thầy, thậm chí đánh thầy; gian lận trong học tập, thi cử; một số học sinh, sinh viên sống thực dụng thiếu lý tưởng, vi phạm pháp luật; một số giáo viên chưa thực sự gương mẫu về đạo đức, lối sống... vẫn còn diễn ra. Do đó, trong giáo dục và đào tạo cần quan tâm hơn nữa đến giáo dục đạo đức. Để nâng cao chất lượng và hiệu quả giáo dục, bồi dưỡng đạo đức cho học sinh, sinh viên thì bản thân người giáo viên không chỉ có trình độ, chuyên môn nghiệp vụ mà còn phải thấm nhuần đạo đức cách mạng và luôn gương mẫu, nêu gương về đạo đức, “giáo viên phải chú ý cả tài, cả đức... Muốn cho học sinh có đức thì giáo viên phải có đức”²⁵. Điều này,

²⁴ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.4, tr.35.

²⁵ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.12, tr.270.

đòi hỏi người giáo viên phải “luôn luôn gương mẫu về mọi mặt, không ngừng bồi dưỡng đạo đức cách mạng, lập trường chính trị”²⁶ như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn. Đồng thời, trong trường học phải xây dựng môi trường giáo dục giàu tính nhân văn, đoàn kết, trung thực, thực chất, “học thật, thi thật”, tránh bệnh hình thức, phô trương... để tạo điều kiện thuận lợi nhất cho người học phát triển, hoàn thiện đạo đức, nhân cách. Trong giáo dục nói chung, đặc biệt là trong giáo dục đạo đức, nhân cách cần phải có sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường với gia đình và xã hội, bởi gia đình và xã hội cũng có ảnh hưởng rất lớn đến quá trình hình thành đạo đức, nhân cách của người học, Hồ Chí Minh nhắc nhở: “Giáo dục trong nhà trường dù tốt mấy nhưng thiếu giáo dục trong gia đình và ngoài xã hội thì kết quả cũng không hoàn toàn”²⁷. Lưu ý là chú trọng giáo dục đạo đức không có nghĩa là coi nhẹ giáo dục văn hóa, trí tuệ, thể chất, chuyên môn, nghiệp vụ... Ngược lại, cũng phải không ngừng nâng cao chất lượng, hiệu quả giáo dục trên các phương diện khác để đào tạo các thế hệ công dân phát triển, hoàn thiện một cách toàn diện về mọi mặt.

Ba là, đổi mới nội dung, chương trình, hình thức, phương pháp giáo dục nhằm nâng cao chất lượng và hiệu quả. Phải đổi mới toàn diện nội dung, chương trình, hình thức, phương pháp giáo dục của các cấp học theo hướng tiên tiến, hiện đại, tiến dần theo tiêu chuẩn quốc tế, tăng cường

thí nghiệm, thực hành, liên hệ vận dụng vào thực tế; đồng thời phải khuyến khích sự sáng tạo, độc lập suy nghĩ của người học, đặc biệt là lứa tuổi thanh niên, sinh viên, tránh gò ép theo khuôn mẫu. Trong quá trình đổi mới các cấp học, trước hết “mỗi một cấp giáo dục cần nhận rõ nhiệm vụ của mình”²⁸, tiếp đó, phải đảm bảo sự đồng bộ, liên thông, kết nối giữa các cấp học trong hệ thống giáo dục quốc dân, trong đó việc đổi mới giáo dục trong các bậc học, cấp học thấp vừa phải đảm bảo nâng cao chất lượng, vừa phải đảm bảo tạo điều kiện, tiền đề thuận lợi cho việc đổi mới và nâng cao chất lượng, hiệu quả các bậc học, cấp học cao hơn, tránh tình trạng “biệt lập hóa” từng cấp học, bậc học.

Bốn là, phát triển giáo dục và đào tạo theo hướng gắn chặt với nhu cầu thực tiễn của đất nước trong bối cảnh thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế. Trong những năm qua, ngành giáo dục - đào tạo đã có những cố gắng trong việc bám sát nhu cầu thực tiễn để đào tạo, tuy nhiên vẫn còn khoảng cách nhất định giữa giáo dục - đào tạo và nhu cầu thực tiễn, tình trạng “thừa thầy thiếu thợ”, hơn hai trăm ngàn cử nhân, thạc sĩ thất nghiệp²⁹... là một minh chứng.

²⁶ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.14, tr.747.

²⁷ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.591.

²⁸ Hồ Chí Minh (2011), *Sđđ.*, t.10, tr.186.

²⁹ Theo Viện khoa học lao động, quý III năm 2017 có 237 ngàn cử nhân, thạc sỹ thất nghiệp (<https://tienphong.vn/237-000-cu-nhan-thac-si-tien-si-that-nghiep-post999866.tpo>; cập nhật ngày 18/8/2021).

Do đó, cần phải quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh là giáo dục - đào tạo phải thực sự “giải quyết các vấn đề do cách mạng nước ta đề ra và trong một thời gian không xa, đạt những đỉnh cao của khoa học và kỹ thuật”³⁰. Để thực hiện được điều đó, ngành giáo dục - đào tạo cần nắm bắt chính xác nhu cầu của thị trường, của xã hội, có kế hoạch, chủ động đào tạo nguồn nhân lực đáp ứng nhu cầu của hệ thống chính trị, thị trường lao động và của sản xuất, kinh doanh... trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế sâu rộng như hiện nay. Đồng thời thu hút doanh nghiệp cùng tham gia vào phát triển giáo dục và đào tạo, đặc biệt trong đào tạo nguồn nhân lực cho doanh nghiệp. Hệ thống các trường đại học, cao đẳng, trường nghề chỉ có thể trang bị kiến thức căn bản, cốt lõi, chứ không thể trang bị tất cả mọi thứ như các doanh nghiệp mong muốn. Do đó, doanh nghiệp tham gia vào đào tạo tiếp sẽ góp phần gắn chặt hơn giữa giáo dục và đào tạo và nhu cầu của thị trường lao động.

Năm là, bảo đảm quyền học tập của người dân, lan tỏa tinh thần học tập suốt đời trong nhân dân. Trong quá trình đổi mới giáo dục và đào tạo, phải đảm bảo quyền học tập của nhân dân, trước hết là tạo điều kiện tốt nhất để mọi người dân biết chữ và phổ cập giáo dục phổ thông. Đồng thời, phải khuyến khích nhân dân noi gương tinh thần học tập suốt đời của Hồ Chí Minh, “Học hỏi là một việc phải tiếp tục suốt đời... Không ai có thể tự cho

mình là biết đủ rồi, biết hết rồi”³¹. Bản thân Người là một tấm gương sáng ngời về tinh thần học tập suốt đời, “Tôi năm nay 71 tuổi ngày nào cũng phải học. Việc lớn, việc nhỏ, tôi phải tham gia. Công việc cứ tiến mãi. Không học thì không theo kịp, công việc nó sẽ gạt mình lại phía sau”³².

Tóm lại, theo Hồ Chí Minh, giáo dục là vấn đề đặc biệt quan trọng không chỉ liên quan đến phát triển, hoàn thiện con người mà còn liên quan đến vận mệnh của quốc gia, dân tộc. Do đó, Người đã đề cập đến vấn đề giáo dục trong nhiều bài nói, bài viết khác nhau. Triết lý giáo dục của Hồ Chí Minh thể hiện tập trung trong tư tưởng của Người về tầm quan trọng, mục tiêu của giáo dục, nội dung, hình thức, phương pháp giáo dục. Giá trị bền vững của triết lý giáo dục trong tư tưởng Hồ Chí Minh đã được Đảng ta luôn coi trọng và vận dụng nhằm đổi mới, phát triển giáo dục và đào tạo. Tuy nhiên do nhiều nguyên nhân mà giáo dục và đào tạo ở nước ta vẫn còn những hạn chế nhất định. Do đó, việc quán triệt và vận dụng sáng tạo triết lý giáo dục của Hồ Chí Minh vào đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo ở nước ta cần phải thực hiện quyết liệt hơn, hiệu quả hơn nữa để giáo dục và đào tạo thực sự là “quốc sách hàng đầu” trong phát triển kinh tế - xã hội. □

³⁰ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.15, tr.507.

³¹ Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.10, tr.377.

³² Hồ Chí Minh (2011), *Sđd.*, t.13, tr.273.